

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بوطیقای رمان

ناشر برگزیده
هفدهمین، بیستمین، بیست و دومین،
بیست و سومین و بیست و چهارمین
نمایشگاه بین المللی کتاب تهران

ونسان ژوو

بوطيقاي رمان

مترجم

نصرت حجازي

۱۳۹۴

Jouve, Vincent

سرشناسه : ژوو، ونسان
عنوان و نام پدیدآور : بوطیقای رمان
مشخصات نشر : تهران: شرکت انتشارات علمی و فرهنگی، ۱۳۹۳.
مشخصات ظاهری : نوزده، ۳۵۵ ص.
شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۱۲۱-۶۱۸-۳
یادداشت : عنوان اصلی: Poétique de roman
یادداشت : چاپ اول: ۱۳۹۴
وضعیت فهرست نویسی : فبیای مختصر
یادداشت : فهرست نویسی کامل این اثر در نشانی <http://opac.nli.ir> قابل دسترسی است.
شناسه افزوده : حجازی، نصرت، ۱۳۵۹ - مترجم
شماره کتابشناسی ملی : ۳۷۸۲۷۲۴

بوطیقای رمان

نویسنده: ونسان ژوو

مترجم: نصرت حجازی

ویراستار: زهرا یازرلو

چاپ نخست: ۱۳۹۴

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

حروفچینی و آماده سازی: شرکت انتشارات علمی و فرهنگی

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: شرکت چاپ و نشر علمی و فرهنگی کتیبه
حق چاپ محفوظ است.

شرکت انتشارات
علمی و فرهنگی

اداره مرکزی و مرکز بخش: خیابان نلسون ماندلا (افریقا)، چهارراه حقانی (جهان کودک)، کوچه کمان، پلاک ۲۵؛ کدپستی: ۱۵۱۸۷۳۶۳۱۳؛ صندوق پستی: ۹۶۴۷ - ۱۵۸۷۵؛ تلفن: ۷۰ - ۸۸۷۷۴۵۶۹؛ فکس: ۸۸۷۷۴۵۷۲؛ تلفن: ۲۹ - ۸۸۶۶۵۷۲۸؛ تلفکس: ۴۵ - ۸۸۶۷۷۵۴۴
آدرس اینترنتی: www.elmifarhangi.ir info@elmifarhangi.ir

www.ketabgostar.com info@ketabgostar.com

فروشگاه یک: خیابان انقلاب، روبه روی در اصلی دانشگاه تهران؛ تلفن: ۶۶۹۶۳۸۱۵ و ۱۶ - ۶۶۴۰۰۷۸۶
فروشگاه دو: میدان هفت تیر، خیابان کریمخان زند، بین قائم مقام فراهانی و خرمند، پلاک ۱۳؛ تلفن: ۷ - ۸۳۴۳۸۰۶
فروشگاه سه: جمهوری، چهارراه شیخ هادی، نبش رازی، پلاک ۶۹۹
فروشگاه چهار: بزرگراه شهید حقانی، بعد از ایستگاه مترو حقانی، خروجی کتابخانه ملی، کتابخانه ملی (نمایشگاه و فروشگاه دائمی کتاب)

فهرست مطالب

مقدمه	هفده
قسمت «تحلیل و ترکیب»	نوزده
قسمت «متون و شیوه‌ها»	بیست
قسمت «نشانه‌ها و ابزارها»	بیست‌ویک
فصل اول: در آستانهٔ رمان: قرارداد خوانش	۱
پیرامتن: عنوان و دیباچه	۱
مطلع	۲
پیرامتن: عنوان و دیباچه	۲
پیرامتن	۲
تعریف	۲
قرارداد خوانش	۳
أفق انتظار	۴
درون‌متن و برون‌متن	۴
عنوان	۵
عنوان و أفق انتظار	۵
کارکرد هویتی	۶
کارکرد توصیفی	۶
ارزش ضمنی	۱۰

۱۰	کارکرد جذب‌کنندگی
۱۱	دییاجه
۱۱	کارکردهای دییاجه
۱۲	فراهم کردن زمینه خوانش
۱۴	جهت دادن مسیر خوانش
۱۶	انواع دیگر دییاجه
۱۶	مطلع
۱۷	اطلاع‌رسانی و مجذوب کردن
۱۸	اطلاع‌رسانی
۱۹	مجزوب کردن
۲۱	انعقاد قرارداد خوانش
۲۱	رمان رئالیست
۲۳	کلیشه‌های مختلف
۲۷	فصل دوم: پیکره رمان: ساختارهای روایت
۲۸	عمل روایتی
۲۸	شیوه‌های عرضه بازنمایش‌های روایتی
۲۸	زمان و مکان
۲۸	عمل روایتی
۲۹	وجوه تشکیل‌دهنده داستان روایتی
۳۱	جایگاه راوی: لحن روایت
۳۱	ارتباط راوی با داستان
۳۲	سطح روایتی
۳۲	چهار جایگاه ممکن
۳۴	کارکردهای راوی
۳۴	کارکرد روایی
۳۴	کارکرد مدیریتی
۳۵	کارکرد ارتباطی
۳۵	کارکرد شهودی
۳۶	کارکرد توضیحی

۳۶	کارکرد ایدئولوژیک
۳۷	شیوه‌های عرضه‌ باز نمود روایتی
۳۸	فاصله
۳۹	روایت رخدادها
۴۲	روایت گفتارها
۴۳	روایت افکار
۴۶	کانونی‌شدگی
۴۷	کانونی‌شدگی صفر
۴۷	کانونی‌شدگی داخلی
۴۸	کانونی‌شدگی خارجی
۵۱	زمان و مکان
۵۱	زمان
۵۲	زمان عمل روایتی
۵۴	سرعت
۵۸	تواتر
۵۹	نظم
۶۱	مکان
۶۱	جایگیری توصیف
۶۴	عملکرد توصیف
۶۶	کارکردهای توصیف
۶۹	فصل سوم: قلب رمان: ساختارهای داستان
۷۰	پی‌رنگ
۷۰	شخصیت‌های داستانی: الگوی نشانه‌شناختی
۷۰	شخصیت‌های داستانی: الگوی نشانه‌معناشناختی
۷۰	شخصیت‌های داستانی: الگوی نشانه‌شناختی - پراگماتیک
۷۰	پی‌رنگ
۷۱	الگوی پروپ
۷۳	الگوی پنج‌گانه
۷۴	الگوی پنج‌گانه رمان ژرمنیال

۷۶	الگوی پنج گانه شوآن‌ها
۷۸	تذکر
۸۰	تلاش برای شالوده‌شکنی در رمان‌های معاصر
۸۱	شخصیت‌های داستانی: الگوی نشانه‌شناختی
۸۲	کنشگر، کنش‌پذیر و نقش مضمونی
۸۲	کنشگر
۸۳	کنش‌پذیر
۸۵	ارتباط کنشگر / کنش‌پذیر
۸۶	نقش مضمونی
۸۸	خط سیر و برنامه
۸۹	تحریک‌سازی
۹۰	توانش
۹۰	فرجام
۹۲	شخصیت داستانی: الگوی نشانه‌معناشناختی
۹۵	ذات شخصیت داستانی
۹۵	اسم
۹۷	پیکره
۹۷	پوشش
۹۸	روان‌شناسی
۹۹	زندگی‌نامه
۱۰۰	کارکردهای چهره
۱۰۱	فعل شخصیت داستانی
۱۰۱	نقش‌های مضمونی
۱۰۲	نقش‌های کنش‌پذیری
۱۰۳	اهمیت رتبه‌بندی
۱۰۴	صفات
۱۰۴	توزیع
۱۰۵	استقلال
۱۰۶	کنش‌پذیری
۱۰۶	پیش‌تعبیر قراردادی

۱۰۷	تفسیر آشکار راوی
۱۰۸	بررسی نشانه‌معناشناختی شخصیت کورانشن در شوان‌ها
۱۰۹	ذات یا «هست»
۱۱۱	فعل
۱۱۲	اهمیت رتبه‌بندی
۱۱۴	شخصیت داستانی: الگوی نشانه‌شناختی - پراگماتیک
۱۱۵	شبه‌شخصیت‌های داستانی
۱۱۵	شبه کارکنان
۱۱۷	شبه شخص
۱۱۹	شبه بهانه
۱۲۱	نظام عاطفی
۱۲۱	رمزگان روایی
۱۲۲	رمزگان احساسی
۱۲۳	رمزگان فرهنگی
۱۲۵	فصل چهارم: گفتمان یک رمان: گفته‌پردازی
۱۲۶	شبه فاعل
۱۲۶	بینامتنیت
۱۲۶	طنز
۱۲۶	شبه فاعل
۱۲۶	سطح معنایی
۱۲۶	گزینش و سازمان‌دهی مضمون‌ها
۱۲۹	سیاق واژگان و صناعات ادبی
۱۳۱	اصطلاح‌های ارزیابی‌کننده
۱۳۲	سطح نحوی
۱۳۳	ریزسازمان
۱۳۴	کلان‌سازمان
۱۳۵	سطح پراگماتیک
۱۳۶	هویت مخاطب
۱۳۶	شیوه‌های جهت‌گیری به سوی دیگری
۱۳۹	گفته‌پردازی و شبه فاعل

۱۴۰	بینامتنیت
۱۴۱	گونه‌شناسی
۱۴۱	بینامتنیت
۱۴۱	پیرامتنیت
۱۴۲	فرامتنیت
۱۴۳	زیرمتنیت
۱۴۴	همگونه‌متنیت
۱۴۴	کارکردها
۱۴۸	طنز
۱۴۸	طنز به مثابه گفتمانی چندآوایی
۱۴۸	نقل قول ضمنی
۱۴۹	نشانه‌های طنز
۱۵۰	طنز و ارزشیابی شخصیت‌های داستانی
۱۵۲	طنز به منزله یک نظام ارتباطی
۱۵۷	فصل پنجم: واقعیت رمان: ثبت دنیای خارج متنی
۱۵۷	رد پاهای من
۱۵۸	رد پاهای تاریخ
۱۵۸	رد پاهای من
۱۵۸	روش کار
۱۵۹	روش کار چهارمرحله‌ای
۱۵۹	مثال: دختران آتش نروال
۱۶۰	اصول
۱۶۰	اصل تواتر
۱۶۱	اصل غرابت
۱۶۱	اصل منطق
۱۶۱	تناسب ارتباطی
۱۶۲	روش عملی
۱۶۳	اصل لذت‌جویی و واقعیت‌طلبی
۱۶۴	مرحله دهانی

۱۶۶	مرحله آینه
۱۶۸	اوهام بدوی
۱۶۹	عقدۀ اودپ
۱۷۰	تخیل و نماد
۱۷۱	رد پاهای تاریخ
۱۷۲	عناصر آشکار
۱۷۲	گفته شده
۱۷۴	تو
۱۷۶	عناصر ناپیدا
۱۷۸	تضادهای متنی
۱۷۸	وضعیت های «غیرعادی»
۱۷۹	نفی قالب های صوری
۱۸۰	شیوه های به کار گرفته شده در داستان روایت شده
۱۸۰	مورب
۱۸۰	ایدئولوژی
۱۸۱	گفتمان غالب
۱۸۳	مؤسسه ها
۱۸۵	فصل ششم: خواننده در رمان
۱۸۶	خوانندۀ رمان
۱۸۶	رمان خواننده
۱۸۶	خوانندۀ رمان
۱۸۶	خوانندۀ ناپیدا
۱۸۷	مخاطب «درجۀ صفر»
۱۸۷	مخاطب خاص
۱۹۱	راهبردهای موضعی
۱۹۲	آرایه های فاصله سازی
۱۹۴	آرایه های مؤثر در درگیر کردن عاطفی
۱۹۹	راهبردهای کلی
۱۹۹	خوانش به مثابه بازی پرسپکتیوها

۲۰۰	سازمان‌دهی بر اساس جبران (موازنه)
۲۰۱	سازمان‌دهی بر اساس تضاد
۲۰۲	سازمان‌دهی بر اساس پراکندگی
۲۰۲	سازمان‌دهی بر اساس توالی
۲۰۳	رمان خواننده
۲۰۴	عملکرد خواننده
۲۰۴	نقش خواننده
۲۰۴	بالفعل شدن ساختارهای گفتمانی
۲۰۵	بالفعل شدن ساختارهای روایی
۲۰۵	بالفعل شدن ساختارهای کنشی
۲۰۶	بالفعل شدن ساختارهای ایدئولوژیک
۲۰۷	توانش خواننده
۲۰۸	شناخت فرهنگ لغات
۲۰۸	قوانین هم‌مرجعیت
۲۰۹	ردیابی گزینش‌های بافتاری و وضعیتی
۲۰۹	شناخت زیررمزگذاری‌های بلاغی و سبکی
۲۱۰	آشنایی با سناریوهای عمومی و بینامتنی
۲۱۲	توانش ایدئولوژیک
۲۱۲	تجربه خواننده
۲۱۳	عقب‌گرد
۲۱۴	توسعه
۲۱۶	رمان‌های «ادبی»

۲۱۹	متون و روش‌ها
۲۲۱	بررسی عناوین
۲۲۱	ژرمنال (زولا)
۲۲۱	کارکرد توصیفی
۲۲۱	عنوان مضمونی استعاره‌ای
۲۲۱	ارزش‌های تلویحی
۲۲۱	تلویحات تاریخی و عمومی

۲۲۲	کارکرد ترغیبی
۲۲۲	استمداد از حس کنجکاوی و بازی با دال
۲۲۲	کرکره (رُب‌گری‌به)
۲۲۲	کارکرد بازشناختی
۲۲۲	پروبلماتیک (طرح سؤال)
۲۲۲	کارکرد توصیفی
۲۲۲	عنوان مضمونی، لغوی، کنایی و استعاری
۲۲۳	ارزش‌های تلویحی
۲۲۳	تلویحات تاریخی، عمومی و مشخص
۲۲۳	کارکرد ترغیبی
۲۲۳	سنت و نوسازی
۲۲۴	بررسی دیباچه
۲۲۵	تفسیر
۲۲۵	ترغیب به خوانش
۲۲۵	اثر مفید
۲۲۶	اثر حقیقت‌مدارانه
۲۲۷	اثری بدیع و جاه‌طلبانه
۲۲۷	برنامه‌ریزی خوانش
۲۲۷	اعلام رسمی منویات
۲۲۸	گزینش خواننده
۲۲۸	غرابت‌های دیباچه‌ساد
۲۲۹	نیاز مبرم به توجیه گفته‌ها
۲۲۹	خودارزش‌گذاری
۲۳۰	فقدان کارکرد صاعقه‌گیری
۲۳۱	بررسی مطلع
۲۳۲	تفسیر
۲۳۳	معرفی جهان روایی
۲۳۳	کجا؟
۲۳۳	چه وقت؟
۲۳۳	چه کسی؟

۲۳۳	معلق‌سازی روایت
۲۳۳	ورود دفعتی
۲۳۴	پرسش‌های تعلیقی
۲۳۴	مضامین اعلام‌شده
۲۳۴	فضا
۲۳۴	قرارداد خوانش: رئالیسم ذهنی؟
۲۳۵	بررسی ساختارهای روایت
۲۳۶	تفسیر
۲۳۶	جایگاه و نقش‌های راوی
۲۳۶	شیوه‌های بازنمود روایتی
۲۳۹	بررسی زمان
۲۴۰	تفسیر
۲۴۰	زمان عمل روایتی: بازگشت به عقب و اندوه
۲۴۰	سرعت: کودکی ساکن و گذر زمان
۲۴۱	تواتر: زمان حال فاقد برجستگی و زمان گذشته به مثابه حادثه
۲۴۲	نظم: خاطره به منزله پرسپکتیو
۲۴۴	بررسی توصیف
۲۴۵	تفسیر
۲۴۶	ورود طبیعی به داخل روایت
۲۴۸	عملکرد توصیف: تجزیه و خیالات وهم‌انگیز
۲۴۹	ارزش نمادین توصیف
۲۵۱	بررسی شبه شخصیت داستانی
۲۵۲	تفسیر
۲۵۲	مولی، شخصیت داستانی - شبه بهانه
۲۵۴	کارکنان عالم داستانی و راهکارهای روایی
۲۵۶	شبه زندگی و نظام عاطفی
۲۵۸	بررسی گفته‌پردازی
۲۵۹	تفسیر
۲۶۰	شبه فاعل: آشفتگی مرزهای گفتمانی بین راوی و شخصیت داستانی
۲۶۰	در پایه معنایی

۲۶۱	در پایه نحوی
۲۶۱	در پایه پراگماتیک
۲۶۲	بعد بینامتنی: تغییر مسیر الگوها
۲۶۲	زیرمتنیت با اهداف مقلدانه
۲۶۳	تعدد تأثیرها
۲۶۴	نیت طنزگونه: تقلید مضحک از رمان‌های تحلیلی
۲۶۴	ساختارهای روایت طنزآمیز
۲۶۵	نشانه‌های طنز
۲۶۶	بررسی ثبت دنیای درونی من: ناخودآگاه فاعل
۲۶۷	توضیحات
۲۷۳	بررسی ثبت تاریخ: صدای جامعه
۲۷۴	توضیح
۲۸۱	بررسی رمزگذاری متن در فرایند خوانش
۲۸۲	تفسیر
۲۸۲	راهکار متن: ترغیب به خوانشی دوگانه
۲۸۳	مشارکت در بازی داستانی
۲۸۳	فاصله‌اندازی
۲۸۵	تصویر خواننده: عملکرد و توانش
۲۸۵	عملکرد خواننده
۲۸۸	توانش خواننده
۲۹۱	تجربه خواننده: واپس‌گرایی انتقادی و توسعه
۲۹۱	واپس‌گرایی انتقادی
۲۹۲	خوانش ادبی
۲۹۵	نشانه‌ها و ابزارها
۲۹۷	عنوان
۲۹۹	دیباچه
۳۰۱	مطلع
۳۰۲	راوی
۳۰۴	بازنمایش روایتی

۳۰۷	زمان و روایت
۳۰۹	توصیف
۳۱۱	شخصیت داستانی
۳۱۳	پی‌رنگ
۳۱۴	رمان «من»
۳۱۶	رمان و تاریخ
۳۱۸	مخاطب
۳۲۰	گفته‌پردازی داستانی
۳۲۳	واژه‌نامه موضوعی
۳۲۹	واژه‌نامه فرانسه - فارسی
۳۴۱	واژه‌نامه فارسی - فرانسه
۳۵۳	کتابنامه

مقدمه

هدف این کتاب، آشناسازی خواننده با بوطیقای رمان است. واژه «بوطیقا» در این جا در وسیع ترین مفهوم آن؛ یعنی «بررسی صنایع داخلی که در تشکیل یک اثر ادبی شرکت دارند». در واقع امروزه بسیار دشوار است که بخواهیم یک اثر را مورد مطالعه و بحث قرار دهیم بی آن که روش های به کاررفته در یک متن ادبی را باز بشناسیم، و عناصری که شالوده آن را تشکیل می دهند مورد پرسش قرار دهیم. رویکرد درونی اگر نگوییم «پیش زمینه»، لاقط مکملی ضروری در رابطه با هرگونه مطالعه خارج متنی محسوب می شود؛ این بررسی چه از نوع زندگی نامه ای باشد چه تاریخی، در نهایت چنین مطالعه ای این فرصت را فراهم می آورد اثر در فضای تکوینی خویش، معنا و مفهوم خود را باز شناسد.

آیا همان گونه که صورت گرایان روس متن را پیش از هر چیز یک واقعیت کلامی می دانستند، صناعات ادبی مشخصی در درون یک متن وجود دارد؟ پرونده پاسخ به این پرسش همچنان گشوده باقی مانده است، اما بدون شک گونه های بزرگ ادبی از قوانین خاصی تبعیت می کنند؛ مجموعه قوانینی که به ما اجازه می دهند تا آن ها را تعریف و تبیین کنیم. شعر، تئاتر و روایت داستانی به یک شیوه عمل نمی کنند. حتی در درون قلمروی روایی که لاقط در فرانسه از دیرباز همواره

مورد عنایت خاص نقدهای «صوری» قرار داشته است — متون از نظر ماهیتی بسیار متعدد و متفاوت از یکدیگر بوده‌اند. هنگامی که نقدهای روایت‌شناختی، از مطالعه بر روایت‌های داستانی کوتاه (مانند حکایت‌ها و داستان‌ها) به سوی قلمروهای وسیع‌تری از گونه‌های روایتی (مانند رمان) حرکت کرد، به فراست دریافت که باید بسیاری از مفاهیم قبلی خود را بازنگری کند.

مزیت رمان این است که نه تنها پر مطالعه‌ترین گونه ادبی است، بلکه به دلیل داشتن خصلت‌هایی چون طولانی بودن و پیچیده‌تر بودن، هرگز خود را در بند اسارت الگوهایی که مغرضانه ساده‌انگارند قرار نمی‌دهد. محتوای رمانس گونه یک اثر، بیش از هر چیز، این امکان را فراهم می‌آورد تا اعتبار الگوهای روش‌شناختی متعددی که در نقد آثار ادبی پیشنهاد می‌شوند به صورت جدی در بوته آزمایش قرار گیرند.

با این حال، «رویکرد داخلی» عیناً مترادف «رویکرد توصیفی صرف» نیست. یاکوبسن در یکی از مقالات اصلی خود — با عنوان «شعر نوین روسی» (۱۹۱۹)، در باره صورت‌گرایی — چنین ادعا می‌کند که «آن دسته از مطالعات ادبی که خواهان ارتقا به سطح علمی هستند [...] می‌بایست مجموعه صناعات را همچون یک شخصیت واحد ببینارند»، با این حال، خود او بلافاصله اذعان می‌کند که «پرسش اصلی بر سر کاربری چگونگی توجیه آن صنعت در تحلیل یک اثر ادبی است». چنین رویکردی که توصیف و تفسیر را به هم می‌آمیزد، وجهه نظری کتابی است که خواننده در پیش رو دارد.

بوطیقای رمان — آن گونه که در این کتاب بدان پرداخته شده است — از شیوه‌های متعدد نظری، که مطالعات صوری را در فرایند تحلیل اثر ادبی دخیل کرده‌اند، بهره برده است. در این راستا، نه تنها رویکردهای روایت‌شناختی و نشانه‌شناختی معرفی شده، بلکه از آخرین تحقیقات در حوزه نقد روان‌شناختی و جامعه‌شناختی و همچنین آخرین دستاوردهای زبان‌شناختی، از جمله گفته‌پردازی و نظریه‌های خوانش، سخن به میان رفته است.

قسمت «تحلیل و ترکیب»

نظر به این که هدف این کتاب آشنایی با ابعاد گوناگونی است که کلیت یک رمان را تشکیل می‌دهند، هر فصل به معرفی یک بُعد ویژه از مجموعه ابعاد یک روایت داستانی اختصاص یافته است.

در فصل اول («در آستانه رمان: قرارداد خوانش») نشان خواهد داده شد که رمان در همان ابتدا از چه راهکارهایی برای جلب نظر خواننده استفاده می‌کند و یک اثر را چرا و چگونه باید خواند. در این فصل، اصطلاح «قرارداد خوانش» تعریف شده است و عناصر اصلی که پیرامتن (عنوان و دیباچه) و نیز مطلع را شکل می‌دهند، به صورت تحلیلی ارائه شده‌اند.

فصل دوم («پیکره رمان: ساختارهای روایت») به روایت‌شناسی کلاسیک، که به «دال» یک روایت می‌پردازد و غالباً در سایه تحقیقات ژنت تفسیر و تحلیل می‌شود، اختصاص یافته است. منظور از دال، صورت ظاهری روایت است که مستقیماً به خواننده عرضه می‌شود. در این فصل، به پرسش‌هایی درباره ماهیت و کارکردهای راوی، فاصله و کانونی‌شدگی، زمان‌مندی و توصیف، پاسخ خواهیم داد.

فصل سوم («قلب رمان: ساختارهای داستان») با بررسی عناصر مهم و کلیدی یک اثر، یعنی پیرنگ و شخصیت داستانی، به ارائه تحلیلی از «ساختار محتوایی» یک اثر خواهد پرداخت. این فصل با بهره‌گیری از تحقیقات نشانه‌شناسختی ساختاری، که عمدتاً گرماس آن را پی‌ریزی و دنبال کرده است، به تبیین مفاهیمی چون «نظام کنش‌پذیری»، «نقش مضمونی» و «برنامه روایتی» همت خواهد گمارد.

فصل چهارم («گفتمان رمان: گفته‌پردازی») رد پای عمل گفته‌پردازی در یک گزاره را بررسی می‌کند. مسئله، بر سر یافتن علایمی است که با انعکاس آن‌ها توسط یک ذهنیت سوژکتیو، «تأثیر ذهنی» خاصی در اثر ایجاد می‌شود. همچنین در این فصل به بررسی چگونگی جایگیری یک اثر در خصوص متونی که از آن‌ها تغذیه می‌شود یا از آن‌ها نشئت می‌گیرد (بینامتنیت) خواهیم پرداخت. بررسی تداخل‌های پیچیده آوایی که گفتمان طنزآلود را شکل می‌دهند، آخرین

موردی است که در این فصل به آن پرداخته خواهد شد.

فصل پنجم («واقعیت در رمان: ثبت دنیای خارج متنی») به مطالعه رد پاهایی که از یک طرف، فاعل ادراک‌کننده (من نویسنده) و از طرف دیگر، تاریخ (بافت فرهنگی) در اثر بر جای می‌گذارد، متمرکز خواهد شد. در حقیقت، هر رمان از یک نظام تخیلی شخصی و در عین حال یک فضای خاص اجتماعی - تاریخی تغذیه می‌شود؛ نظام تخیلی شخصی که می‌توان جلوه‌های گوناگون آن را بر اساس الگوهای روان‌شناختی بررسی کرد یا فضای خاص اجتماعی - فرهنگی که اثر در آن شکل گرفته است را - چه با بررسی محتوایی و چه با مطالعه درباره شیوه نوشتاری آن رمان - بازسازی نمود.

فصل ششم («خواننده در رمان») به بررسی صناعاتی می‌پردازد که با آن‌ها یک متن چگونگی پذیرش خود را نزد مخاطب برنامه‌ریزی می‌کند، این مهم را با تمرکز بر نقش ویژه خواننده و نقش راهکارهای روایتی در ترغیب خواننده و نیز شیوه‌های ارتباطی که بین خواننده و متن به وجود می‌آید و عمدتاً بر اساس پژوهش‌های امبرتو اکو بازشناخته می‌شوند، دنبال می‌کنیم. در این باره، از یک طرف توجه خود را معطوف به خواننده رمان که متن او را از پیش مفروض گرفته است می‌نماییم و از طرف دیگر، بر «رمان خواننده» متمرکز خواهیم شد؛ یعنی بر کلیه راهکارهایی که واکنش خواننده واقعی را در برابر نقشی که به او واگذار شده است برانگیخته خواهد کرد.

قسمت «متون و شیوه‌ها»

به منظور ارائه مثال‌های ملموس و برای حفظ ارتباط میان فصل‌های مختلف که در بخش قبلی از نظر گذراندیم، در قسمت «متون و شیوه‌ها» به ارائه تحلیل‌های دقیق و موشکافانه‌ای از برخی متون ادبی خواهیم پرداخت. باز هم همچون گذشته که تمرکز خود را صرفاً بر یک بُعد خاص از ابعاد مختلف رمان گذاشته بودیم، تمرینات موجود در این قسمت در قالب نقدهای ترکیبی و تحلیل‌های خطی عرضه خواهد شد.

قسمت «نشانه‌ها و ابزارها»

در قسمت «نشانه‌ها و ابزارها» به عرضه جداول تاریخچه‌ای که سیر تکاملی عناصر مختلف تشکیل دهنده رمان و شیوه‌های نوشتاری را نشان می‌دهد، اقدام خواهیم نمود. همچنین واژه‌نامه‌ای تنظیم شده است که به تعریف اصطلاحات نظری اساسی می‌پردازد. در نهایت، این کتاب، با ارائه کتابنامه و واژه‌نامه موضوعی، واژه‌نامه فرانسه - فارسی و واژه‌نامه فارسی - فرانسه به پایان می‌رسد.